

80 éves Zatykó Lajos paprikanemesítő

A kertész szakmában, mind a tudományos életben, mind a termesztésben dolgozók között a Zatykó név sokak számára ismerősen hangzik. Nem véletlenül, hiszen Édesapja, nagybátyjai, unokatestvére és testvére (több mint tízen) is kiemelkedő egyéniségek voltak a kertészeti kutatásban, oktatásban, termesztésben.

Zatykó Lajos 1940-ben született Baján. Már gyermekkorában vonzódott a kertészethez, szüleinek egyszer úgy nyilatkozott, hogy napszámos szeretne lenni. Később ezt a mozdonyvezetői, majd a rajztanári állás iránti érdeklődés váltotta fel. A szülői elhatározás azonban a gimnázium felé terelte, majd a Kertészeti és Szőlészeti Főiskolán folytatta tanulmányait, ahol 1963-ban kapott kertészmérnöki diplomát. Doktori disszertációját 1969-ben védte meg a Kertészeti Egyetemen. Már, mint vezető kutató végezte el 1975-ben Gödöllőn a mezőgazdasági genetikus szakmérnök képzést. Arany diplomáját 2013-ban vehette át akkor éppen a Szent István Egyetemen.

A főiskola elvégzése után állást kapott Budatétényben a Kertészeti Kutató Intézetben, ahol két lehetőség kínálkozott számára: dr. Csatári-Szűts Kálmán mellett, aki zöldborsó- és bab nemesítéssel foglalkozott, vagy dr. Angeli Lambert mellett, aki a paprikanemesítési csoport vezetője volt. Angeli Lambert döntött: „Dolgozzon mellettem a fiatalember!” Így kezdte paprikanemesítői pályafutását 1963-ban, amit azóta is (57 éve!) töretlenül folytat. Hitvallása, hogy „a nemesítést nem lehet abba hagyni, ez nem munka, ez hivatás”. A hosszú évek alatt sok átszervezésen ment keresztül az Intézet, de ő 41 éven keresztül ugyan annál az íróasztalnál dolgozott, 1973-tól mint a paprika nemesítési csoport vezetője, majd mint az Intézet kutatási igazgatója. Nyugdíjba menetele után rövid ideig egy külföldi érdekeltségű nemesítő cégnél volt tanácsadó, majd 2006-ban felkérést kapott az Orosco Kft. tulajdonosától (nemesítő és zöldség vetőmag forgalmazó családi vállalkozás), hogy nemesítsen a cég számára paprika fajtákat.

Az Intézetben a paprika nemesítés fő iránya a fehér, csípősségtől mentes úgynevezett tölteni való paprika, a csípős hegyes paprika és a paradicsomalakú paprika nemesítése volt. A tájfajtákból egyszerű szelekciós nemesítéssel hoztak létre jobb genetikai- és gazdasági értékű fajtákat. A hatvanas évek második felében fogalmazódott meg az a gondolat, hogy szükség lenne az akkoriban szinte egyedüli vírus betegség a (TMV - dohánymozaik vírus) rezisztencia nemesítésre, így indult el ez a nemesítési munka is, melynek eredménye az első TMV rezisztens fajta a 'D Cecei' volt. A termesztésben is nagy technológiai változások folytak, és ebben az időben komoly kihívás volt,

hogy a konzervgyárak részére olcsó, jó minőségű alapanyag álljon rendelkezésre. A nemesítés is igazodott ehhez a feladathoz és Zatykó Lajos és csoportja megalkották – a még Angeli vezetése alatt nemesített 'Csokros felálló' és 'Csokros csüngő' fajták utódját – a szabadföldi gépi betakarításra és hajtásra is alkalmas 'Fehérözön' fajtát. (A fajta immár több mint 40 év után is igen kedvelt a házikertészek körében.) Az elmúlt évtizedek munkája során vezetésével közel 60 paprika fajta, F_1 hibrid született. A teljesség igénye nélkül néhány: 'Táltos' (az első *Verticillium* toleráns fajta), 'Boni', 'Greygo', 'Édesalma', 'Cecil', 'Century', 'Cindel', 'Cirus', 'Estilla'. A sort hosszan folytathatnánk. Ma már a vezetése alatt álló kutató csoport nem csak belföldi célra nemesít, hanem a balkáni országok igényeire is.

Tudományos munkásságát a fajták mellett több mint 150 különböző publikáció fémjelzi. A paprikatermesztés terén 7 könyv szerkesztője és társszerzője. Feleségével együtt (aki szintén kertészmérnök) sikeres könyvük a „Nagy öröm a kiskert”, mely eddig már 6 kiadást ért meg.

Az ISHS keretén belül a három évenkénti rendszerességgel megrendezésre kerülő paprika- és tojásgyümölcs nemesítők konferenciáin rendszeresen jelent meg, előadással, poszterrel. Ugyanígy kutatási eredményeivel találkozhattunk a hazai Növénynemesítési Napokon is.

A Magyar Növénynemesítők Egyesületének alelnöke volt két cikluson keresztül, és munkája mellett a Növényi Génbank Tanács munkájában is éveken keresztül részt vállalt. Címzetes egyetemi docensi rangot kapott 1989-ben. Munkájának elismerésül a Magyar Gyula Alapítvány Nemesítői Nagydíját kapta 1994-ben, 2005-ben a szaktárca minisztériuma Fleischmann díjjal jutalmazta. 2010-ben Szalva Péter emlékplakettel tüntették ki.

Értékes nemesítői tudását önzetlenül, mindennemű szakmai féltékenység nélkül, szeretettel és türelemmel igyekszik utódjainak átadni. Több „tanítványa” is sikeresen folytatja a paprikanemesítés tudományát.

Kertészeti tudását nem csak tudományos célokra fordítja, hanem nagy szeretettel tanítja, neveli az embereket, akik szabadidejükben kertjeikben szeretnének eredményesen kertészkedni. Számtalan Kertbarát Klubban tart évről – évre előadásokat, sőt saját kertjében a Budatétényben élő kertbarátoknak több száz paprika és paradicsom palántát nevel térítésmentesen. Itt a kerületben kapta meg 2017-ben a Gróf Antal elismerést.

Kívánunk munkájához jó egészséget és további sok sikert!

Dr. Moor Andrea